

LIBERTATE ȘI DEMNITATE ÎN ACTUL EDUCAȚIONAL

Lect. univ. dr. Mirela Beatris MUNTEANU

*Institutul Teologic Creștin după Evanghelie „Timotheus” din București
beatris_munteanu@yahoo.com*

Abstract: Freedom and Dignity in the Educational Act

We intend to approach the educational act from the perspective of the model of the teacher, who can shape characters with dignity. Being a man of vocation in education means to feel a propensity for such a job, focusing on the desire to engage in raising and ennoblement of children. The use of the words *freedom* and *dignity* in the context of education suggests that perfection can only be achieved in an organized/orderly structure that wants to integrate the child's world by giving it meaning.

Keywords: dedication, liberty, barriers, didactic communication, dignity

Preliminarii

Vom începe prin a spune că noțiunile *educație*, *libertate* și *demnitate* configurează spațiul-temporal al unei societăți cu scop decizional. Funcționarea eficientă a sistemului educațional depinde de felul în care părțile implicate își asumă responsabilitățile.

Începând cu secolul al XIX-lea cercetările neuro-fiziologice și psihologice au condus la elaborarea unor teorii în procesul de predare-învățare, urmărindu-se *CE* se învață?; *CUM* se învață?; *CÂND* se învață? și *CINE* învață? În studiul nostru ne vom opri la întrebarea *CINE învață?*

Dintre toate ființele din lume, omul a fost hărăzit de Dumnezeu și cu calitatea de a educa, diferențiindu-l astfel de animale. *Educația* este o știință cu reguli care se bazează pe echipă. Privind etimologia cuvântului

echipă, Marius Sala¹ afirma că este un cuvânt de origine franceză *équipe* (este un derivat regresiv, substantivul s-a format prin înlăturarea terminației verbale) care la început însemna „a îmbarca”, iar după secolul al XV-lea „a pregăti ce trebuie pentru o ambarcațiune”. Astfel că, în această „ambarcațiune”, este evidențiat cronotopul unei lumi necunoscute, încă din cele mai vechi timpuri omul având tendința de a transforma timpul și spațiul. Cadrul didactic poate fi Demiurgul care stăpânește timpul prezent, dar poate cuprinde cu privirea trecutul (frumusețea copilăriei nu trebuie uitată o dată cu sentimentele de fericire, seninătate sufletească) și viitorul, ca formă de modificare a prezentului. Acesta poate avea rol inițiativ asupra copilului, ajutându-l să intre ușor în acest spațiu necunoscut.

Scopul educației este acela de a instrui, de a adapta pe plan social, de a forma o judecată liberă și personală², acesta fiind atins atunci când individul ajunge la acea autonomie care îl face să fie stăpân pe propriul destin și personalitate.³

1. Definirea termenilor *demnitate și educație*

1.1. Lexemul *demnitate*⁴ este derivat de la adjectivul *demn*⁵ care intră în relație de sinonimie cu interesant⁶, credincios⁷, luminos⁸. Privind această

1 SALA, Marius, *Aventurile unor cuvinte românești*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2005, p. 133.

2 LAROUSSE, *Dicționar de filosofie*, traducere dr. Leonard Gavrilu, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998, pp.89-90.

3 CUCOȘ, Constantin, *Educația axiologică. Dimensiuni și situare, astăzi și în perspectivă*, teză de doctorat, Iași, 1994, p. 28.

4 Vezi DEX 98: DEMNITĂȚE, (2) demnități, s.f. 1. Calitatea de a fi demn, atitudine demnă (2); autoritate morală, prestigiu. ** Gravitate, măreție. 2. (Mai ales la pl.) Funcție sau însărcinare înaltă în stat; rang. - Din lat. *dignitas*, -atis (după demn).

5 *Ibidem*: DEMN, -Ă, demni, - e, adj. 1. Vrednic (de...)** Capabil, destoinic. 2. (Despre oameni sau purtarea lor) Care impunerespect; respectabil; rezervat, sobru. Formație savantă din lat. *dignus* (modificat după lemn < lignum, semn < signum, etc.).

6 *Ibidem*: INTERESĂNT, - Ă, interesanți, - te, adj . Care interesează, care prezintă sau trezește interes; vrednic de interes, demn.

7 *Ibidem*: CREDINCIÓS, - OĂSĂ, credincioși, - oase, adj . (Adesea substantivat) 1. Care este *demn* de încredere, pe care te poți bizui; devotat, fidel unei persoane; neștrămutat, statornic față de un angajament, de o idee, de o cauză.

8 *Ibidem*: LUMINÓS,-OĂSĂ, luminoși, oase, adj., s.f. I. Adj. 1. Care răspândește lumină; strălucitor. 2. În care pătrunde multă lumină; plin de lumină; luminat². 3. Fig. Fericit, senin. 4. Fig. Care călăuzește, îndrumază; demn de urmat. 5. Fig. Clar, limpede; pătrunzător- Lat. *luminosus*.

sinonimie, putem afirma că profesorul, care își respectă vocația, este cel care îndrumă, astfel încât să fie un model de urmat, cineva pe care te poți baza și care este o lumină pentru cei din jur.

1.2. Plecând de la tema abordată, conform DEX 98, ne vom opri asupra primului sens al lexemului *educație*:

Ansamblu de măsuri aplicate în mod sistematic în vederea formării și dezvoltării însușirilor intelectuale, morale sau fizice ale copiilor și ale tineretului sau, p. ext., ale oamenilor, ale societății etc.; rezultatul acestei activități pedagogice; bună creștere, comportare civilizată în societate.* Loc. vb. A face educație cuiva = a educa pe cineva. [Var.: (înv.) educațiune s.f.] – Din fr. *éducation*, lat. *educatio*, -onis.

În sistemul ebraic, alegerea unui mentor se făcea folosindu-se construcția condițională „dacă vrei” (cf. gr. *εάν θέλῃς*) sau „dacă îți pui inima”, „dacă îți vei da silința” (redat prin rom. *iscusit* < gr. *παδοβρογς*, prin care se subliniază ideea că premisa asumării înțelepciunii este voința personală a individului și desemnează atribuirea unor calități de „abilitațe, dexteritate, ingeniozitate”).⁹ Cuvântul ebraic pentru „educație” provine dintr-un cuvânt care înseamnă „a clădi” și „a începe”. În gândirea ebraică, toate aceste sensuri conțin ideea de *educație*. De aceea, când îl „învățăm” pe copil (*Învață pe copil calea pe care trebuie s-o urmeze, și când va îmbătrâni, nu se va abate de la ea* – Proverbele 22:6), noi clădim și începem să punem bazele viitorului său. Părinții și educatorii sunt răspunzători pentru viitorul copilului respectiv și, implicit, pentru viitorul omenirii. Ceea ce facem astăzi cu copiii noștri va afecta societatea pe parcursul generațiilor viitoare.

Credem în existența unor mistere sociale pe care educația are menirea de a le detecta și forma, astfel încât, educatorul să își asumă rolul de a sonda condiția umană, pornind de la misterul copilului care chiar dacă este greu de explorat nu trebuie să devină un caz observat prin diferiți indici, ci urmărit în unicitatea lui. Cum se relaționează profesorul elevului? Cum este văzut elevul prin ochii profesorului?

De multe ori elevul este pus în situația de a alege dacă exprimă ceea ce gândește, sau comunică ce dorește să audă profesorul. Oare poate fi

⁹ MIRON, Paul et alii, *Monumenta linguae dacoromanorum, Biblia 1688*, vol. XX, Editura Universității „Al. I. Cuza” Iași, 2014, p. 312.

vorba de autoritarismul cadrului didactic? Ce poate restricționa libertatea elevului? Vom încerca să răspundem la aceste întrebări, urmărind ce este mai bine pentru elev în relație cu familia, profesorul și comunitatea.

2. Rolul profesorului demn în actul educațional

Există mai multe tipuri de profesori din perspectiva viziunii asupra vieții și a lumii. Profesori implicați care fac meseria cu pasiune, dar și profesori care oferă informații fără a se implica emoțional și care nu empatizează. Sunt situații în care profesorul trebuie să educe un copil neformat. Educația presupune și alegeri/alternative. Educația este sursa caracterului, care îmbracă copilul cu podoabe prețioase (învățătura îți dă valoare).¹⁰ Uneori avem impresia că elevul este un aluat moale în care se imprimă mesajele primite, dar uităm că el selecționează, interpretează, judecă în funcție de situația sa socială și personală, de credințele, de opiniile, de ideile și așteptările sale. Suntem expuși diferitor situații, astfel încât în următorul moment putem reacționa negativ, chiar dacă cu un moment înainte am gândit pozitiv.

Măiestria educatorului stă în cuvinte, dar și în fapte. Comunicarea este o sabie cu două tăișuri. Dacă învățătorul este bun și învățătura este pe măsură, educatorului îi stă bine cu „sabia cuvântului” mănuită cu înțelepciune și dragoste (acesta nu înseamnă slăbiciune), deoarece sabia are două tăișuri. În același timp, educatorul poate distruge suflete prin folosire cuvintelor în mod necugetat. Chiar dacă cuvântul este o noțiune abstractă, poate avea puteri magice, este o rămășiță a nemuririi, trimițând către ascunzișurile sufletului care ne pot scoate din egoism. Cuvintele sunt capabile să lege trăiri, sentimente, poate chiar și experiențe. Profesorul ideal este cel care este admirat pentru cunoștințele sale, când vorbele mângâie sufletul copilului, când devine cheia cu ajutorul căreia se poate deschide poarta cunoașterii, când îl ajută să se simtă un alt om, un om renăscut ce a experimentat împreună. Destinul lui este de a întrupa o lume în cuvânt, de a conferi putere de sugestie, de a crea viziune, evidențiind rolul elevului în societate.

¹⁰ ROTARU, Ioan-Gheorghe, „Consilierea educațională – de la teorie la practică”, în *Buletin Științific*, seria A, Fascicula Filologie, nr. XXIII, 2014, Ed. Universității de Nord, Baia Mare, pp. 603-609.

Plecând de la învățătura biblică, în care Petru spune *călcați pe urmele mele, întrucât eu calc pe urmele lui Hristos*, putem spune noi, discipolii, elevilor noștri să ne urmeze întrucât noi știm sigur că ceea ce promovăm este corect și util, nu numai din perspectivă teoretică ci și practică? Oare putem invita pe cineva să fie în spatele nostru să ne urmeze, nu pentru a se bucura de afirmare, ci ca ucenic? Decide ca adevărul tău să fie spus clar, chiar dacă nu coincide cu principiile celuiilalt, credem că și prin aceasta se definește demnitatea.

Pe de altă parte, vom aborda această temă din perspectiva experienței la catedră. Am avut posibilitatea de a preda într-o școală în care erau clase cu elevi performeri și clase de elevi mixte. Era o plăcere să observi cum elevii descoperă noțiunile teoretice plecând de la anumite tipuri de exerciții. Am reușit să facem împreună jocuri didactice, rețete în care aplicam noțiuni, cum ar fi noțiunea de numeral și multe altele.

Viața m-a adus în punctul, o dată cu mutarea familiei mele într-o altă localitate, de a preda la o școală din mediul rural. În primul an, orele s-au transformat în provocări didactice, deoarece experiența de până atunci fusese cu totul diferită. În vacanța de vară, am stat și m-am gândit la strategia pe care trebuia să o abordez în noul an școlar: să lucrez diferențiat, să urmăresc cu atenție criteriile de performanță, să fac fișe de lucru cu itemi cu dificultate diferită. Doream cu tot dinadinsul să fiu de folos acestor copii care veneau din medii defavorizate, astfel încât să pot să îi ajut să se simtă deosebiți, importanți, să înțeleagă că școala este locul în care înveți să socializezi, să te cunoști, să te autodepășești.

La un moment dat, m-am întrebat dacă și elevii din mediul rural pot face performanță. A fost o provocare, dat fiind faptul că acești elevi nu au participat până atunci la niciun concurs. Am avut ocazia să descopăr elevi dornici de a accepta provocarea mea în a descoperi frumusețea unui text literar la prima vedere, în a aloca mai mult timp studiului. Rezultatele nu s-au lăsat așteptate, încă din primul an elevii au obținut mențiuni la concursuri și olimpiade. În anul școlar anterior o elevă a obținut premiul special la Concursul Național transcurericular de lectură și interpretare „Ionel Teodoreanu”, etapa națională. Voi spicui câteva dintre gândurile elevei exprimate după acest concurs, gânduri sincere și pline de emoție:

Școala reprezintă fereastra deschisă către viitorul puilor de oameni. Aceasta îi ajută să-și croiască un drum în viață, să-și stabilească principiile trainice ce îl vor însoți în viață, dar și în comunicarea și comuninea cu ceilalți.

Dar școala poate suplini familia și societatea? Evident că NU. Este adevărat că „familia este leagănul vieții”, așa cum spune o vorbă celebră. În cadrul acesteia, copilul își creează ambientul, își modelează caracterul, preluând de la cei din jur și părți bune și părți mai puțin bune, împărtășește trăirile, învață ce este respectul, onestitatea și demnitatea.

Acestea sunt cele două mari forțe care concură la dezvoltarea și creșterea armonioasă, durabilă, cât și în standardele bunului simț. Dar, eu cred că toate acestea nu pot fi atinse dacă cele două tabere nu sunt în echilibru, fără erori... dacă nu există o strânsă colaborare între cei doi poli, entuziasmul și plăcerea dispar. Școala oferă o stare de liniște, siguranță și stabilitate lăuntrică.

Atunci când profesorii devin părinți, părinții profesor, școala o a doua casă și viceversa, mediul creat este natural, creându-i școlarului o stare de stabilitate și continuitate în dezvoltare.

(*Școala, fereastra spre lume*¹¹, Andreea OLARIU, clasa a VIII-a)

După această experiență, m-am uitat „în oglindă” și am reușit să văd dincolo de prezența fizică a acestor copii, am văzut cum acești copii prind rădăcini, iar trunchiul scortșos protejează un suflet sensibil care se va preschimba într-o pasăre care învață să zboare. Aici intervenim noi, educatorii, în a le vindeca scoarța sufletului și rănila frunzelor și în a-i ajuta să aibă libertatea de a-și deschide aripile cu demnitate. Am înțeles că elevul este un aluat care poate fi modelat, că povestea lui nu se termină o dată cu încheierea studiilor, ci el va ajunge să demonstreze într-o zică povestea lui are o sursă reală care își trage seva din triada familie – școală – societate, lumea clădindu-se în cercuri concentrice.

Considerăm că pasivitatea este o complicitate la „e bine și așa” și chiar dacă în viață nimic nu este garantat sută la sută, și noi suntem responsabili, în cele din urmă, de alegerea fiecarui copil a căii pe care vrea să meargă. Șansele de a influența un copil în mod pozitiv pot fi semnificativ crescute dacă vom fi un exemplu de urmat, vom face cu demnitate această slujbă și în același timp vom crea spațiu în care copilul va fi liber să-și creze propria identitate, observând ce e bun și ce e rău în jurul lui.

11 Vezi Simpozionul Național cu Participare Regională, Școala în parteneriat cu familia, Ediția a II-a, Editura Pim, Iași, 2016, p. 165.

Pe de altă parte, sunt convinsă că acest concept capătă nuanțe diferite în fiecare an, deoarece generațiile care vin nu mai sunt la fel de competitive, dorința de a citi o carte în format letric este înlocuită de căutarea rezumatului pe internet sau vizionarea filmului. În acest an școlar, provocarea a fost lipsa manualului la clasa a V-a. Am fost nevoită să redactez fișe pentru fiecare oră și am descoperit că elevii au curiozitatea de a descoperi și contura lumi din care pot face și ei parte.

Din nefericire, uneori reforma în educație se rezumă la statistici privind violența în școli, segregarea. Mai puțin se urmărește impactul schimbărilor venit odată cu schimbările politice. Parcă nu se dorește a se afla impactul pe care îl au aceste schimbări asupra elevului. Au fost cazuri în care s-a schimbat metodologia examenului de Evaluare și Bacalaureat cu câteva luni înainte de susținerea examenului de maturitate. Elevul a fost nevoit să se adapteze din mers, dar sistemul educațional nu a urmărit impactul negativ pe care îl are asupra adolescentului. Societatea impune definirea coordonatelor spiritului printr-o permanentă raportare la alții. S-a dorit digitalizarea manualelor, dar nu s-a luat în calcul că în mediile rurale sunt elevi care nu beneficiază de curent, cu atât mai puțin de tabletă/laptop.

Provocarea noastră este de a vedea ce se întâmplă uneori în mintea elevului pus în situații comunicaționale. Învățătura formează caracterul, dezvoltă viziunea, îi pune împreună pe discipol și ucenic, îi face asemănători.

Cum evaluăm lucrarea de formator de opinii, dar și de caractere. Urmând învățătura din Matei 7:16 „după rod îi veți cunoaște”, ar trebui să facem o introspecție privind roadele, comportamentul, implicarea, soluționarea problemelor. Recunoașterea greșelilor atrage experiență și ai posibilitatea să înveți pe alții.

Grila evaluării învățătorului inefficient trebuie să urmărească dacă acesta este plin de mândrie, nu își asumă ce spune, sunt lipsiți de adevăr, caută folosul propriu, le place să trăiască în conflict. Trebuie urmărită direcția comună, deoarece profesorul este cel care ia decizii, învață, corectează. Astfel, aceasta presupune muștrarea și corectarea celui care nu este pregătit/chemat să fie un reper, un cârmuitor demn de cinste.

Suntem responsabili de copiii în mijlocul cărora am fost puși. Credem că nu este suficient să fim doar eficienți (facem referire la

activitatea didactică care presupune îmbinarea metodelor tradiționale cu cele moderne și asumarea unei predictibilități în comportamentul didactic) într-o societate care este în perpetuă mișcare, discipolul trebuie să se detașeze de problemele personale (știm că sunt cadre didactice care sunt morocănoase, vesele, irascibile ș.a.) și să însuflească învățacelului încredere, deschidere, demnitate în a-și exprima punctul de vedere, seriozitate și dorința de a descoperi lumea și de a-și pune întrebări pertinente sau mai puțin pertinente.

Școala poate fi privită ca o călătorie în sferile necunoscutului, dar o călătorie care durează puțin, fiind condiționată de virtuozitatea cadrului didactic ce poate face acest zbor mai lin, mai plăcut, astfel încât timpul să capete valențe spirituale și sacrificiul copilului care poate fi asemuit cu o floare rară, neajutorată dintr-un copac ce depinde de seva copacului pentru a se dezvolta, a se transfigura într-un fruct. Odată ce și-a făcut intrarea în „metropola vieții”, el pornește pe unul din drumurile destinului, progresând și legând rod.

Elevii noștri își doresc să fie înțeleși atât de familie, cât și de profesori să-și clarifice anumite frământări la diferite vârste în parcursul lor, să li se recunoască anumite merite, dar și anumite limite în învățare. Nesiguranța și îndoiala în propriile forțe, încep să-și facă apariția și cine nu are un model ce merită urmat (pentru că trebuie să recunoștem, este vârsta alegerii modelului de viață) alunecă încet, dar sigur, spre nereușită.

Învățăm la școală matematică, istorie, geografie, etc., dar preocuparea principală ar trebui să fie cum să găsim în noi resorturile care să ne permită dezvoltarea completă ca oameni. Este un proverb evreiesc care spune că *fiecare proces de educație începe cu o frustrare*. Nu există discipol fără disciplină, iar disciplina este contrară dispozițiilor noastre naturale. Disciplina ajută la focalizare, focalizarea este imposibilă fără disciplină, iar roada acestei discipline poate fi respectul de sine care nu are ca sursă respectul dat de cei din jur, ci ilustrează încrederea pe care tu o ai în capacitatea ta de a fi fericit. Atunci când ai capacitatea și abilitatea de a spune NU ție însuși, sentimentul demnității crește proporțional.

Este importantă direcția mișcării în actul educațional, dar trebuie să nu uităm de calitatea pe care o dăm fiecăreia dintre aceste direcții, potrivit cu plăcerea sau teama stărnită de aceasta, cu obstacolele sau înlesnirile pe care le prezintă.

Astfel, școala poate deveni spațiul securizant în care copilul descoperă sensurile ascunse ale vieții, dacă educatorul este demiurgul care construiește destine căutând resorturi ascunse care să-l ajute să se cunoască, să se autodepășească. Actantul are nevoie de un mediu propice în care să acționeze, dar și de libertate, astfel încât vocea lor să fie auzită. Poate ar trebui să renunțăm la statutul de „elev” care impune o distanță între discipol și învățăcel, făcându-l să se simtă ca parte din marea familie – școala. Trebuie să ne concentrăm asupra fiecărui copil în parte, luând în considerare că nu toți copiii au aceleași talente, dispoziții, înzestrare genetică, dar cu toții trebuie să dezvolte niște competențe minimale. Din nefericire, în România fiecare ministru în loc să continue reforma, a dorit afirmarea aducând, astfel, nesiguranță, parcă nu se urmărește decât aportul informațional adus și se uită că acești copii au nevoie de noi și ca pedagogi înzestrați cu pasiune, deschidere, sinceritate și umanitate.

4. Școala, prin ochi de copil

Spre final, ne-am hotărât să prezentăm imaginea școlii prin ochii unor copii din mediul rural care au participat la Proiectul Împreună pentru șanse egale¹²:

S-a întâmplat într-o zi de toamnă... Vântul adia ușor, iar soarele ne zâmbea prietenos.

Mama mi-a spus să mă îmbrac, deoarece trebuie să mergem la școală. „Un cuvânt nou!”, nu mai auzisem până acum de acest loc minunat. Am pornit la drum, în minte îmi veneau tot felul de imagini legate de școală și situații în care voi fi implicat, de fapt nu știam la ce să mă aștept. Când am ajuns acolo, eram și mai speriat decât fusesem la plecarea de acasă, nu cunoșteam pe nimeni în afară de mama mea. Parcă universul în care trăisem până atunci era invadat de oameni pe care nu doream să îi cunosc, dar mama mi-a simțit temerile și m-a încurajat, spunându-mi că și ceilalți copii se simt la fel ca mine. Dintr-odată a intrat cineva pe ușă, era o doamnă cu un zâmbet prietenos, mai târziu am aflat că era doamna învățătoare. Mama, după ce a vorbit cu doamna învățătoare, a plecat și...m-am trezit singur în iureșul creat de colegii mei. Deodată, un copil pe nume Mihai a venit și m-a salutat, i-am răspuns timid, dar am descoperit încet, încet că avem multe în comun. El mi-a făcut cunoștință

12 MUNTEANU, Mirela, Simpozionul Național cu Participare Regională, Școala în parteneriat cu familia, Ediția a II-a, Editura Pim, Iași, 2016, pp. 166-167.

cu alți copii și așa ne-am trezit în mijlocul unor jocuri interesante. A trecut repede timpul și parcă îmi părea rău că trebuia să mă întorc acasă.

Mama, cu inima strânsă, mă întrebă cum a fost în prima zi de școală. Răspunsul a venit spontan „a fost super!”, nici mama nu s-a așteptat și pe moment nu a reacționat. Imediat am întrebat-o de ce nu m-a dus până acum în acel loc minunat, numit ȘCOALĂ. Nici nu am mai auzit explicațiile mamei, am plecat să mă pregătesc pentru a doua zi – de fapt pentru o nouă aventură din punctul meu de vedere.

Și acum, după 6 ani, școala pentru mine este a doua familie.

(Un cuvânt nou, școala!, Bura Petronel, clasa a VI-a)

Fiecare perioadă din viața noastră ne învață și ne ajută să pășim înainte, cu pași mici dar siguri observăm că petele de culoare prin care am privit universul se transformă în cuvinte cu ajutorul cărora ne exprimăm gândurile care nu au bariere. Astfel, copilul trebuie lăsat ca și în „ambarcațiunea” numită școală să aibă libertate în gândire, să viseze, să piardă noțiunea timpului și să călătorească pentru a găsi cheia lacătului numit *succes/împlinire*.

Concluzii

Am dorit să privim actul educațional din perspectiva experienței la catedră și nu din perspectivă științifică, sociologică sau cuantificabilă. Prin urmare, am observat că trebuie să existe o chemare, educația nu este doar o profesie, este un dar, trebuie să ating măreția și prin faptul că voi reuși să cresc un om pentru a rămâne eu în spatele lui. Dacă ucenicul este bun, înseamnă că și discipolul este bun.

Nu există jumătăți de măsură în educație, slujirea nu este o corvoadă ci presupune direcție și motivație. Scopul nostru este de a-i ajuta pe copii să identifice școala cu o casă și nu cu un cuib (unde stă o vreme și pleacă). Copilul are libertatea de a alege, dar acesta poate fi mânuit de dorințele celor din jur. Alegerea îl poate înălța, dar îl poate și ruina atunci când nu se eliberează de propriile lanțuri care pot fi limitele impuse de el, de societate, de circumstanțe, aici poate interveni modelul cadrului didactic (făcând referire la seriozitatea și demnitatea cu care relaționăm cu aceste suflete). Cu talent, intuiție psihologică, educatorul își exprimă concepția despre viață, cunoștințele, ideile și sentimentele într-un discurs ce corelează timpul evenimential cu cel al educării, în frumoasa idilă numită ȘCOALĂ.

Bibliografie selectivă

- ✦ 1. COBIANU, Maria, ALEXANDRESCU, Petruș, Școala românească încotro?, Editura Paralela 45, București, 2004.
- ✦ 2. COBIANU-BĂCANU, Maria, ALEXANDRESCU, Petruș, CUCU-OANCEA, Ozana, *Cultura, identitatea națională și educația în dezvoltarea durabilă a societății românești*, Editura Paralela 45, București, 2002.
- ✦ 4. CURY, Augusto, *Părinți străluciți, profesori fascinanți*, Editura For You, București, 2003.
- ✦ 5. GARDNER, Howard, *Mintea disciplinată*, Editura Sigma, București, 2005.
- ✦ 6. GARDNER, Howard, *Inteligențe multiple*, Editura Sigma, București, 2005.
- ✦ 7. HERIVAN, Mircea, *Educația la timpul viitor*, Editura Albatros, București, 1976.
- ✦ 8. ROTARU, Ioan-Gheorghe, „Consilierea educațională – de la teorie la practică”, în *Buletin Științific*, seria A, Fascicula Filologie, nr. XXIII, Ed. Universității de Nord, Baia Mare, 2014.

Dicționare

- ✦ *** *Dicționarul explicativ al limbii române*, București: Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”: Editura Univers Enciclopedic, 1998.
- ✦ *** Seche, Luiza; Seche, Mircea, *Dicționar de sinonime al limbii române*, București: Editura Univers Enciclopedic, 1997.
- ✦ *** *Micul dicționar academic*, București: Editura Univers Enciclopedic, vol. I A-C, vol. III I-Pr., 2002-2003.